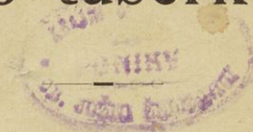

ŠTUDIJSK.

5303

Pouk o tuberkulozi.

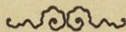

P

Spisal

Dr. Adolf Kutschera vitez Aichberški,
c. kr. okrajni zdravnik.

Preložil J. B.

Maribor 1903.

Tiskala in založila tiskarna sv. Cirila.

5303

97712

1. Kaj je tuberkuloza?

Tuberkuloza je večinoma dolgotrajna in počasi napredujoča bolezen, ki polagoma použije telesne moči (sušica, jetika) ter tako navadno vede do smrti, ako je ne lečimo pravočasno in pravilno.

Najčešče se ta bolezen prime pluč, mnogokrat pa popade tudi žleze, sklepe, kosti, možjanske opne in menda ni nobenega telesnega organa, ki bi ne mogel oboleti za tuberkulozo.

Bolestne izpremenjave, ki se po tuberkulozi porajajo v organih, napredujejo navado tako, da manjši ali večji deli premró (se posuše) in se nato začno gnojiti.

Samo redkokedaj popade tuberkuloza vse telesne organe; a takrat jako hitro napreduje ter vede do smrti tako, kakor bi bila vsa kri hudo zastrupljena.

Nobeni starosti, nobenemu stanu ter poklicu ne prizanaša tuberkuloza.

Večina ljudi pa umira za to boleznijo v najčvrstejši dobi, med 18. in 40. letom svoje starosti.

2. Kako nastane tuberkuloza?

Tuberkuloza je **nalezljiva bolezen**.

Njenemu postanku pa je treba dvojih pogojev:

1. Bolezenske kali (tuberkeljske glive [bacila]).

2. **Naravne pripravnosti**, ali **nagnjenosti** (dispozicije) človeškega telesa, da sprejema to bolezenko kal ter pospešuje njega pomnoževanje.

Bolezenska kal, ki se na kupe nahaja v obolelih tkaninah in organih in se navzven izločuje s hrakljem,

gnojem in drugimi izločbami, je jako majhno živeče bitje, ki je moramo zagledati le z jako močnim povekšalnim steklom.

Ta kal se **pomnožuje** pod določenimi pogoji, kateri so doslej le nekoliko znani.

To pa je gotovo, da se tuberkulozna kal skoraj nikoli ne množi zunaj človeškega ali živalskega telesa, ako je umetno ne redijo; ampak tukaj se ta kal polagoma uničuje pod uplivom luči ter usuševanja, a se more pod ugodnimi razmerami tudi jako dolgo, celo več mesecev vzdrževati v življenski moči.

Če je človeško telo sprejeló vase tuberkulozno kal, kar se more zgoditi po dihanju ali s hrano, redkoma tudi po odprtih ranah, **nastane tuberkuloza šele takrat, kadar najde kal v telesu pogoje, potrebne** za njeno pomnožitev.

Kakor določene rastline ne uspevajo na vsakih tleh, tako tudi vsak človek ni enako sprejemljiv za tuberkulozo, in celo sprejemljivost istega človeka se izvanredno menjuje v različnih dobah.

Tako je znano, da tuberkuloza jako rada nastopa **po nekaterih določenih boleznih**, n. pr. po ošpicah.

Razentega pa je tudi **dovzetnost raznih človeških organov** za tuberkulozo različna; tako vemo, da najčešče plučne končine obolè, a naopak, da je tuberkulozo težko kedaj najti v mišicah.

Ako se sprejme v telo večje število posebno živetnih kalí, nastane nevarnost obolenja tudi takrat, kadar je spošna dovzetnost razmeroma majhna, ker je verjetno, da se jame ta ali ona sprejetih kalí množiti v kateremkoli za to ugodnem telesnem organu, ali pa da velika množica kali prevlada nasprotujoče telesne moči.

Naposled je opomniti, da se tuberkulozne kali morejo mnogo let vzdrževati žive v telesu in se pozneje množiti, če kedaj nastopijo za to potrebni pogoji, četudi v telesu niso našle ugodnih pogojev za svojo pomnožitev takrat, ko so se sprejele.

Tudi po **ozdravljeni tuberkulozi** večinoma ostanejo v telesu tuberkulozne kali, ker se ta bolezen navadno tako izleči, da se kalem odtegnejo pogoji, njih pomnožitvi potrebni.

Da še naposled razženemo med ljudstvom jako razširjeno krivo mnenje, naj opozorimo na to, da se tuberkuloza **jako redko direktno podeduje** od matere na otroka.

Podeduje se navadno le nagnjenost do tuberkuloze in tudi ta se podeduje le deloma.

Mnogoštevilna obolenja za tuberkulozo, ki se opazujejo pri **otrocih tuberkuloznih staršev**, nimajo svojega vzroka v podedljivosti, ampak ga imajo v **nalezljivosti**, ki je vzlasti v otročjih letih najložje mogoča.

Zatorej se mora poseben pozor obračati na otroke tuberkuloznih staršev, in treba je take otroke kolikor možno spraviti v drugo izrejo in v zdrave razmere, če se nevarnost nalezljivosti ne da sigurno odpraviti v domači hiši. Kašljajoče žene naj ne doje svojih otrok in naj le z dovoljenjem zdravnikovim strežejo otrokom.

3. Kako se spoznava tuberkuloza?

Tuberkulozo spoznati brez pomote, je mogoče le zdravniku.

Nagnjenost ali pripravnost do obolenja za tuberkulozo se pogostoma kaže že v rani mladosti.

Taki otroci navadno jako malo jedó, zaostajajo v telesnem razvoju in obolé večkrat za žlezno oteklino; v letih razvitka se telo podaljša ter zoži, oprsje se splošči, prehranitev slabí, sluznice s bledé, a rdečica na obrazu se močno menjuje.

Ta pripravnost za tuberkulozo se more tudi v poznejših letih pridobiti po raznih boleznih, kakor: ošpicah, oslovskem kašlju, legarju, influenci, bledici, sladorni uscalici, pa tudi po drugih vplivih, po katerih se jame hranitev stalno kaziti, izmed katerih naj posebno poudarjamo

prenapornost in razuzdanost, pa tudi duševna motenja, kakor nadloge in skrbi.

Znano je, da tudi nekatere **vrste poklica** povečujejo nagnjenost do tuberkuloze, zlasti tiste, ki morajo trpeti pod vplivom ostrega prahu.

Ljudje, ki so nagnjeni do obolenja za tuberkulozo, potrebujejo zdravniškega nadzorovanja ter sveta, zlasti z ozirom na svojo telesno izrejo, na volitev svojega poklica, na zakon, pa tudi v vseh drugih važnih zadevah življenja, katere morejo učinjati na človeško zdravje.

Pri **najmanjši sumnji, da že obstoji tuberkuloza**, je neobhodno potrebno takoj vprašati zdravnika za svet.

O tem moramo sumneti zlasti v letih razvitka, pa tudi v drugih dobah življenja pri vsakem dalje časa trajajočem pokašljevanju, pri katerem se opazuje, da se hranitev kazi, telesna teža pojema ker človek sploh hujša.

A četudi celo manjka pokašljevanja ali če je le neznatno, vendar raste ta sumnja, kadar se kdo pogostoma potí po noči ali če je trajno pobit, zlasti pa takrat, kadar se nahajajo, četudi le enkrat, sledovi krvi v hraklju.

4. Kako se varujemo tuberkuloze?

Varstvo proti tuberkulozi dosežemo:

1. Da se je izogiblremo.

2. Da zmanjšujemo že obstoječo sprejemljivost, oziroma da zabranjujemo, da bi mogla zrasti nagnjenost do obolenja za tuberkulozo.

Da se moremo izogibati okuženja, moramo vedeti, kje se nahajajo nalezljivost pospešujoče tuberkulozne kali zunaj človeškega telesa in kako je telo sprejema.

Tuberkulozne kali se navadno na kupe nahajajo v izločivu, zlasti v hraklju tuberkuloznih bolnikov, redkeje v mleku, redko tudi v mesu tuberkuloznih živali, izmed katerih pride večinoma govedo, pa tudi svinje v poštev.

Največja nevarnost nastane, ako se hrakelj usuši in se usušeni hrakelj razdrobi v prah, ker zdravi ljudje ta prah lahko va-se dihajo, zlasti v zaprtih prostorih, ali ga tudi na drug način sprejemajo v telo po sluznicah ali po ranjenih ter bolnih mestih kože.

Na prostem je ta nevarnost mnogo manjša, ker se tam tuberkulozne kali pod vplivom solnčnih žarkov mnogo hitreje ugonablajo in ker se nevarni prah razpršuje na neizmerne zračne prostore.

Hrakelj moremo razentega s podplati ali obleko zanašati ali po neosnaženih rokah ali orodjih prenašati v usta, v nos ali na drug del našega telesa.

Naposled se razkropré pri kašeljskih sunkih in pri govorjenju majčkne **kapljice**, ki kratek čas v zraku plavajo, pri bolnikih v sebi imajo tuberkulozne kali in radi tega povzročiti morejo okuženje.

Sapa tuberkuloznih bolnikov pa je vedno prosta tuberkuloznih kali.

Da se pomirijo bojazljivi ljudje, naj opomnim, da tudi hrakelj tuberkuloznih bolnikov dolgo časa nima nič tuberkuloznih kali ali jih ima le malo v sebi in da so se našle te kali le v obližju takih bolnikov, ki so bili ves čas nesnažni ali vsaj niso oprezno postopali s svojim hrakljem.

Pa tudi v tem slučaju je bilo mogoče tuberkulozne kali redno izpričati le v neposrednem obližju postelje ali tistih prostorov, kjer so bolniki bivali dalje časa.

Nikakor pa ni bilo mogoče tuberkuloznih kali najti niti ne v neposrednem obližju tistih bolnikov, ki so sploh bili snažni ter so svoj hrakelj odstranjali tako, da se ni mogel usušiti in razprašiti.

Okuženju po razprašenem hraklju da se torej najsigurneje v okom priti, če se vsi tuberkulozni bolniki spravijo do tega, da svoj **hrakelj vedno izpraznijo le v pljuvalno skledico** ali v drugo prikladno posodo, katera ima dno z malo vode pokrito, da se lože osnaži.

Ker tuberkulozni ljudje si često niti sami niso v svesti svoje težke bolezni, niti se ne vidijo bolni, ni mo-

goče vedeti, čegar hrakelj ima v sebi žive tuberkulozne kali; zato se mora zahtevati, da kdor kašlja, svoj hrakelj izpraznjuje le na opisani način v zaprtih prostorih, kjer se lahko razpraši ter more tako drugim donašati nevarnost.

To postopanje ima to daljno korist, da se razen tuberkuloze omejujejo v svojem razširjanju še vse druge bolezni, ki se morejo prenašati po hraklju.

Hrakelj, ki se je izpraznil v imenovane posode, se more do popolne varnosti desinficirati le z daljšim kuhanjem ali s sežiganjem; privedati sredstva za desinficiranje je večinoma brez uspeha in učinka.

Navadno bo pa zadostovalo, če se hrakelj z vodo vred, se nahajajočo v posodah, izprazni v stranišče, kjer se tuberkuloznim kalem po gnilobi precej hitro odvzame škodljivost.

Nevarno je se dalje časa muditi v prostorih, kjer se nahajajo tuberkulozni ljudje, katerih hrakelj se more kakorkoli usušiti ali razprašiti; zategadelj se moramo tega izogibati.

Vsekakor se priporoča, v takih prostorih dihati le skozi nos in ne govoriti.

Jako nevarno pa je, če se mnogo ljudi nahaja v takem prostoru in če kdo spi v eni postelji s tuberkuloznim človekom ali s takim, ki je na sumu zaradi tuberkuloze.

Proti okuženju s hrakljem, ki se je slučajno zanesel s podplati ali obleko, z rokami ali na kateri drug način, je le **edino** sredstvo in to se imenuje: **snaga, in sicer najskrbnejša snaga**, ki se ne more zadosti pretiravati.

Le tedaj je mogoče se z nekoliko zanesljivostjo varovati takega okuženja, če se stanovanja najskrbneje snažijo, zlasti njih tla, če se nesnažni črevlji in oblačila menjavajo, pred vsem pa, **če se roke pridno umivajo**, kar bi se ne smelo opustiti **pred nobeno jedjo**, in zraven jako skrbno snažijo nohti na prstih.

V veliki nevarnost so po tej mogočnosti okuženja zlasti **mali otroci**, ker so vajeni, svoje roke v usta vtikati brez ozira na njih snažnost.

Takim otrokom naj se prepoveduje na tleh se igrati v prostorih, ki niso sigurno zavarovani proti onesnaževanju s tuberkuloznimi kalmi.

Tudi **drugi izločki** bolnikov razen hraklja morejo v sebi imeti tuberkulozne kali, in se jim torej mora zanesljivo odvzeti nevarnost na enak način kakor hraklju.

Ker imajo **sline bolnikov** tupatam tuberkulozne kali v sebi, se morajo jedala bolnikov izkuhati, kakor hitro so se rabila, in razen bolnika naj jih ne rabi nihče drug.

Tudi ni varno **poljubljati** osebe, katere kašljajo.

Pri opravljanju potrebe, pa tudi pri tuberkuloznem gnojenju naj se pazi, ali se ni morda onesnažila posteljna prtenina ali prtenina za na telo; **onesnažena prtenina** se mora v razpuščenem sodi ali v razpuščenem milu namočiti in pred pranjem izkuhati, preden se nesnaga more usušiti in razprašiti.

Da se obvarujemo okuženja po tistih kapljicah, katere se pri kašljanju razškrapljajo, je treba, da vsak bolnik drži **pri kašljanju dlan ali nekaj vate pred usta**; roka se mora potem vselej umiti, vata sežgati. Sicer je obsežje, do katerega se razškrapljajo te kapljice, omejeno in se razprostira le po neposrednem obližju pod in pred usti bolnikovimi k večjemu do dva metra oddaljenosti; raditega je mogoče pri neopreznih bolnikih se izogibati obsežja teh kapljic.

Mleka tuberkuloznih krav more v sebi imeti živetnih tuberkuloznih kalí, zlasti če bolezen tiči ob vimenu, vendar se mu more zanesljivo vzeti nevarnost s kuhanjem, trajajočim pet minut.

Ker je tuberkuloza med kravami jako razširjena, moramo opominjati, da naj nihče ne uživa **sirovega ali nezadostno kuhanega** mleka.

Meso tuberkuloznih živali navadno nima v sebi tuberkuloznih kali; pač pa te-le morejo priti va-nje, če se meso slučajno onesnaži pri klanju, ali pri prevažanju. Zategadelj priporočamo tudi meso skrbno kuhati ali peči; neobhodno potrebno je to pri klobasah in pri takih me-

seninah, katerih sestave ne moremo zanesljivo preiskati, med katerimi pa se bi mogli najti tuberkulozni organi.

Kar zadeva drugo zahtevo varstva pred tuberkulozo, **da se namreč moramo bojevati zoper obstoječo sprejemljivost ali zabranjevati tvoritev nagnjenosti** do obolenja za tuberkulozo, moramo pripomniti, da bo tu navadno treba zdravniške pripomoči.

Tu ni treba samo izpolnjevati vse zahteve zdravju prikladnega življenja, ampak, kakor pač posebnost slučaja zahteva, se tudi ravnati po posebnih pravilih, katera more le zdravnik priporočati.

Mir duše in redno, izdatno spanje sta neizogibno potrebna pogoja za to.

Nezadostna hranitba sodeluje pri večini slučajev, da se tvarja nagnjenost do tuberkuloze ali pomnožuje že obstoječa sprejemljivost.

Zato bo treba skrbeti za obilno in primerno hranitbo in izbirati taka živila, katera pospešujejo **rast mašče**, ker neka mera mašče v telesu izvestno zabranjuje tvoritev tuberkuloze. Lahko prebavljive masti, mlečnate jedi, tudi nekatere določene močnate jedi se zraven redne mesne hrane naj priporočajo v ta namen.

Posebno važna bode hranitba v tistih boleznih, ktere kakor uči skušnja, pomnožujejo sprejemljivost za tuberkulozo.

Splošno se priporoča tudi **premišljeno osnovana vaja telesnih moči**; vendar pa moramo pri tem opomniti, da škoduje vsako preveliko napenjanje.

Pravilo: **bodi zmeren v vseh rečeh** velja kakor za vsakega človeka, tako v posebni meri za one, katerim preti tuberkuloza.

5. Kako se leči tuberkuloza?

Če tuberkulozo pravočasno spoznamo in jo pravilno zdravimo, moremo jo v večini slučajev izlečiti s tem, **da**

odvzamemo tuberkuloznim kalem pogoje za daljnje pomnoževanje v telesu.

To se godi po **zdravilni metodi**, katera se v svojem bistvu **opira na štedenje telesnih moči**.

Pri tuberkulozi se telo polagoma izrablja in hujša raditega, ker telesni stroški, to je svota vseh moči, ki jih telo uporablja, stalno pretežujejo dohodke; tako nastaja stalen primanjkljaj v telesnem gospodarstvu, in tega odstranjati, je glavna naloga pri lečenju tuberkuloze.

Da se to doseže, se morajo telesni stroški primeroma zniževati, dohodki pa pomnoževati.

Kako je to treba v posameznem slučaju izvršiti, o tem mora razsoditi zdravnik.

Ker ima pri tem urejevanje na videz malenkostnih vsakdanjih življenskih navad velik pomen, je jako težko ozdraviti tuberkulozo pri zasebni postrežbi; mnogo lažje pa se to doseže v posebnih zdravilnih zavodih, kjer se ves način življenja stalno nadzoruje.

Univerzitetna knjižnica Maribor

S

5303

000507712

COBISS